

K HISTORII PRŮMYSLU, TECHNIKY A SOCIÁLNÍHO VÝVOJE NA MORAVĚ A VE SLEZSKU V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ (1918–1939)

29.–30. ŘÍJNA 2015

PURKYŇOVA 105
612 00 BRNO
WWW.TMBRNO.CZ

KONTAKT

Mgr. Radek Slabotínský, Ph.D.

Technické muzeum v Brně

Purkyňova 105, 612 00 Brno – Královo Pole

slabotinsky@tmbрно.cz

T 541 421 420, 603 769 118, 541 421 411 (recepce)

K HISTORII PRŮMYSLU, TECHNIKY A SOCIÁLNÍHO VÝVOJE NA MORAVĚ A VE SLEZSKU V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ (1918–1939)

Místo konání: Technické muzeum v Brně – přednáškový sál, Purkyňova 105, Brno – Královo Pole

Datum: 29.–30. října 2015

České země patřily po rozpadu rakousko-uherské monarchie k hospodářsky nejrozvinutějším oblastem Předlitavska. Morava a Slezsko ještě na počátku 20. let patřilo spíše k zemědělsky rozvinuté oblasti (38,6 % zaměstnaných) oproti průmyslu a živnostem (37,2 %), ale o deset let později nejvíce lidí příslušelo právě k průmyslu a živnostem (40,8 %), zemědělství zaznamenalo pokles na 28,5 %. Toto tzv. vylidňování venkova bylo sice poněkud zpomaleno velkou hospodářskou krizí 30 let, po ní však pokračovalo až do konce první republiky.

Po první světové válce byla ekonomika značně rozvrácena. Velkým problémem byl stav peněžního oběhu, proto bylo třeba přistoupit ke kolkování bankovek a k následné měnové reformě. Značná část z 63 % průmyslových závodů nové republiky měla svá ústředí ve Vídni nebo v Budapešti, proto byla provedena nostrifikace akciových společností (převedení sídel na území republiky). Sotva se stát vzpamatoval z války, následovala hluboká deprese (1921-1922), která přinesla pokles výroby a značnou nezaměstnanost. Poté přichází období stabilizace, které vrcholí konjunkturou v druhé polovině 20. let („zlatá léta“ první ČSR). Následuje však světová hospodářská krize, ovlivňující nejen hospodářství, ale i politický a společenský vývoj v republice, z níž se republika do konce své existence (1938) prakticky plně nevzpamatovala.

Nyní upozorníme jen na stěžejní oblasti průmyslového rozvoje na Moravě a ve Slezsku. Pro průmyslový rozvoj měl značný význam těžební průmysl. Kamenné uhlí se těžilo v českých zemích v pěti pánvích, z nichž dvě byly na Moravě a ve Slezsku: ostravsko-karvinská a rosicko-oslavanská. Hnědouhelné pánve v českých zemích byly čtyři, tři v Čechách a jedna na Moravě (jihomoravská, v několika obcích na Kyjovsku, kde se těžil převážně lignit). Těžba rud byla na Moravě a ve Slezsku za první republiky zcela mizivá, protože všechny železné doly zde zanikly (jen ojedinělé pokusy v Jeseníkách). Nepatrný rozsah měla těžba ropy; malá naftová oblast se nacházela na Hodonínsku.

K nejvýznamnějšímu a nejrozsáhlejšímu odvětví průmyslové výroby v ČSR patřil kovodělný průmysl (1 750 továren), které zaměstnávaly zhruba 325 tisíc dělníků, na Moravě a ve Slezsku pracovalo na 125 tisíc zaměstnanců. V železářském průmyslu byla daleko nejvýznamnější ostravská průmyslová oblast (zejména Třinecké železářny, drátovny v Bohumíně a Vítkovické železářny). Ve strojírenství pracovalo v celé republice na 100 tisíc lidí, na Moravě patřily k nejvýznamnějším První brněnská strojírna a Královopolská

strojírna. Mimořádného významu nabývala brněnská Zbrojovka s deseti tisíci zaměstnanci. Významné strojírenské závody byly také na Blanensku (strojírny v Blansku, v Adamově, v Prostějově a v Přerově). Z výroby dopravních prostředků připomeneme výrobu vagónů ve Studénce a v Kopřivnici. Výroba automobilů se postupně soustřeďovala v Tatře Kopřivnice (vyráběla i letadla), osobní a nákladní automobily vyráběla i továrna Wichterle a Kováčik v Prostějově. Postupně se budoval letecký závod Avia v Kunovicích u Uherského Hradiště. Na Moravě také vznikaly zbrojovky ve Vsetíně, v Uherském Brodě, Bojkovicích a ve Slavičíně. V textilním (tradičním) průmyslu pracovalo na Moravě a ve Slezsku v 7 900 podnicích asi 14 000 osob; početné textilní závody vyráběly v Brně a v okolí a v severomoravských okresech. Ve Slezsku byly hlavní textilní závody v Krnově, v Bruntálu, ve Frýdku-Místku a v Opavě. Zatímco textilní průmysl byl soustředěn v uvedených oblastech, oděvní průmysl se stával doménou Prostějova a také Boskovic. Kůžařský a obuvnický průmysl měl největší podniky v Brně, v Třebíči a především pochopitelně ve Zlíně, kde měla absolutní primát Baťova firma, která ve druhé polovině třicátých let zaměstnávala 38 % všech osob činných v obuvnictví v rámci celé republiky. Firma s 30 tisíci zaměstnanci exportovala zboží do mnoha zemí celého světa.

Na okraj ještě zmíníme situaci ve vysokém školství. Nová republika začala s budováním nových vysokých škol. Na Moravě a ve Slezsku byla do roku 1918 jen česká a německá technika, dosavadní snaha k zřízení druhé české univerzity v Brně byla neúspěšná. Po vzniku republiky se stala na Moravě první vysokou školou Vysoká škola zvěrolékařská v Brně (v prosinci 1918). Již v lednu 1919 (28. 1.) byla Národním shromážděním zřízena nová univerzita v Brně – Masarykova univerzita. Zákonem z 24. července 1919 se zde ustavila i Vysoká škola zemědělská, takže v moravské metropoli fungovalo pět vysokých škol. V Olomouci zůstala i nadále jen teologická fakulta.

Cílem semináře bude zejména:

1. přiblížit a objasnit kořeny zásadních změn ve struktuře moravské a slezské ekonomiky v meziválečném období;
2. nastínit koncepty vývoje v jednotlivých výrobních strukturách a regionech s jejich odlišnostmi;
3. iniciovat odborný zájem jak historické obce, tak i adeptů historického bádání (studentů) o tuto tematiku.

PŘEDPOKLÁDANÉ BLOKY PŘEDNÁŠEK SEMINÁŘE:

- I. **Muzeum, historie a veřejnost** (realizované a připravované výstavní a výukové projekty, stálé expozice, sbírkové fondy, spolupráce s dalšími muzejními a ostatními institucemi v České republice a dalších zemích, průmyslové památky a jejich přínos pro výuku dějepisu)
- II. **Jednotlivá průmyslová odvětví a jejich historie, vývoj techniky** (dějiny firem a podniků, technologie výroby a výrobní proces, významné a zapomenuté projekty a objevy, významné osobnosti z oblasti průmyslu a techniky, vztah podnikatel versus samospráva a státní správa, industriální architektura)
- III. **Dějiny každodennosti a všedního života** (technické školství, osobnosti vědy, vědecký život, sociální a dělnická otázka, zákonodárství, bydlení a bytové poměry, dějiny rodiny a vztahy uvnitř rodiny, lékařská péče, hygienické poměry)

Všechny tématické okruhy jsou časově vymezeny obdobím od roku 1918 do roku 1939 a geograficky územím Moravy a Slezska. Uvítáme však i příspěvky, které se týkají dějin vědy, techniky a průmyslu a do daného časového či geografického rámce nespádají, zejména práce historiografické

POKYNY PRO AUTORY PŘÍSPĚVKŮ A POSTERŮ

Předpokládaná délka jednotlivých odborných příspěvků je 20 minut. Přednášejícím bude k dispozici počítač s dataprojektorem. Pokud budete mít zájem tuto techniku využít, vyznačte to, prosím, v přihlášce.

Prezentace příspěvků bude možná i pomocí posterů. Preferujete-li tuto možnost, vyznačte to, prosím v přihlášce. Rozsah příspěvku je nutné přizpůsobit možnostem panelů – rozměr panelů pro postery je 2075 x 964 mm. Postery budou po celou dobu konání semináře umístěny v předsálí přednáškového sálu a v programu bude vyhrazen čas i na diskusi o posterech.

Uzávěrka přihlášek pro přednášející je 12. října 2015.

Přihlášky přednášek zasílejte na adresu:

Mgr. Radek Slabotínský, Ph.D.

Technické muzeum v Brně

Purkyňova 105, 612 00 Brno – Královo Pole

slabotinsky@tmbrno.cz

Telefon: 541 421 420, 603 769 118

ORGANIZAČNÍ POKYNY PRO ÚČASTNÍKY SEMINÁŘE:

Místo konání: Technické muzeum v Brně, Purkyňova 105, Brno–Královo Pole

Příjezd: od Hlavního nádraží tramvajovou linkou č. 12 (směr Technologický park), zastávka Technické muzeum. Pokud pojedete osobním vozidlem, je možné po předchozí domluvě na vrátnici (T 541 421 411) parkovat v uzavřeném areálu muzea.

Uzávěrka přihlášek účastníků bez příspěvku je 19. října 2015. Po uzavěrci přihlášek bude všem účastníkům zaslán elektronickou poštou program semináře a zároveň bude zpřístupněn na webových stránkách TMB.

POPLATEK ZA SEMINÁŘ:

300,- Kč pro přednášející

500,- Kč pro účastníky bez příspěvku

Prosíme o uhrazení poplatku za seminář převodem na účet Technického muzea v Brně,

číslo účtu: 9035621/0100 (Komerční banka)

variabilní symbol: 3010

Ve zprávě pro příjemce uveďte své jméno + název instituce (v tomto pořadí)

Údaje pro bankovní převod ze zahraničí:

Adresa: Komerční banka / Nám. Svobody 21 / 631 31 Brno

IBAN: CZ 27 0100 0000 0000 09035621 / BIC: KOMBCZPPXXX

Při platbě v hotovosti během konání semináře je výše poplatku stanovena na 400,- Kč pro přednášející a 600,- Kč pro účastníky bez příspěvku.

Studenti denního studia (bakalářského, magisterského, doktorského) veřejných vysokých škol mají vstup na seminář **zdarma**.

Při prezentaci prosíme předložit potvrzení o převodu poplatku na účet TMB. **Potvrzení o zaplacení poplatku za seminář** bude účastníkům předáno při prezentaci.

Poplatek za seminář zahrnuje malé občerstvení po celou dobu konání semináře a společenský večer v Technickém muzeu v Brně.

Náklady spojené s účastí na semináři, zejména cestovné a ubytování, si hradí účastníci sami.

Předběžný program:

29. října

10.00 zahájení semináře

10.15-11.45 první blok přihlášených příspěvků a diskuse

11.45-13.15 přestávka na oběd

13.15-14.45 druhý blok přihlášených příspěvků včetně diskuse

15.15-17.00 třetí blok přihlášených příspěvků včetně diskuse

18.30-22.30 společenský večer v prostorách Technického muzea v Brně

30. října

9.00-10.30 čtvrtý blok přihlášených příspěvků včetně diskuse

11.00-12.45 pátý blok přihlášených příspěvků včetně závěrečné diskuse

13.00 ukončení konference

Vybrané příspěvky budou publikovány v kolektivní monografii. Podrobné informace o úpravě příspěvků najdete v Pokynech pro autory, které budou všem přednášejícím včas zaslány. Konečný termín pro odevzdání příspěvků v písemné formě určené k publikaci je předběžně stanoven na 31. března 2016.

Těšíme se na setkání v Brně.

Organizační výbor:

Mgr. Radek Slabotínský, Ph.D., Technické muzeum v Brně
Doc. PhDr. František Čapka, CSc., Ped F MU v Brně